

Ю В І Л Е І

«ЛЮБОВ І РОБОТА – ОСЬ НАРІЖНІ КАМЕНІ НАШОЇ ЛЮДЯНОСТІ»¹

(до ювілею професора Наталії Венжинович)

Цього року влітку відсвяткувала ювілей доктор філологічних наук, професор, завідувачка кафедри української мови, заступник декана філологічного факультету з наукової роботи Ужгородського національного університету Наталія Федорівна Венжинович.

Народилася Наталія Федорівна 30 червня 1960 року в місті Почаєві Тернопільської області. 1984 року закінчила українське відділення філологічного факультету Ужгородського державного (нині національного) університету, здобувши кваліфікацію «Філолог. Викладач». Після закінчення вишу за державним розподілом учителювала в середній школі № 4 м. Тореза Донецької області. 1986 року вступила до аспірантури, працювала викладачем-погодинником на кафедрі української літератури. Подальше професійне життя Наталії Венжинович пов'язане з кафедрою української мови, на якій ювілярка обіймала різні посади: з 1991 року – викладача, 2000 – доцента, 2020 – професора, завідувача кафедри української мови. Насправді ці лаконічні біографічні рядки приховують надскладну щоденну працю викладача у виші: читання лекцій, проведення практичних занять, укладання робочих програм, методичних рекомендацій, написання навчальних посібників, безкінечну перевірку студентських робіт, консультації бакалаврів, магістрантів, аспірантів, проведення заліків та іспитів. Варто зазначити, що Наталія Федорівна здійснює не лише навчально-виховну, наукову, науково-методичну, науково-організаційну роботу, а й бере активну участь у громадському житті філологічного факультету.

1998 року Н. Венжинович успішно захистила кандидатську дисертацію з теми «Лексика народних промислів говорів Тернопільщини (ткацтво)». У роботі авторка здійснила лексико-семантичний, лексико-етимологічний, словотвірний, лінгвогеографічний аналіз ткацьких термінів, зібраних у 73

населених пунктах Тернопільської області і частково Львівської, Рівненської, Івано-Франківської областей України. Цінним доповненням тексту дисертації є атлас ткацької лексики говорів Тернопільщини та фольклорні записи.

З початку 2000-них років окреслюється новий етап наукової діяльності Н. Венжинович, пов'язаний із активним і ґрунтовним опрацюванням фразеологічної проблематики. Наталія Федорівна досліджує акумулюючі властивості слова та фразеологізму, основні проблеми вивчення ідіоматики в сучасній лінгвістиці, аналізує концепт у лінгвокультурологічній конотації фразеологічних одиниць, розглядає тематичну стратифікацію фразеологізмів української мови, вивчає когнітивний і національно-культурний аспекти дослідження фразеологічних одиниць, простежує позитивну й негативну репрезентацію людини у фразеологізмах української мови, реконструює фразеологічну картину світу у творах українських письменників.

Конденсує результати багаторічних досліджень Наталії Федорівни опублікована 2018 року монографія «Фраземіка української літературної мови в контексті когнітології та лінгвокультурології» (НАН України, Інститут української мови, Ужгород, 463 с.). У праці досліджено фраземіку української мови в когнітивному та лінгвокультурологічному аспектах, проаналізовано сукупність семантико-когнітивних та лінгвокультурологічних змін, що спричинилися до становлення й розвитку фразеологічного значення у вільних словосполученнях, запропоновано лінгвокультурологічний вектор семантико-когнітивного вивчення фразеологічних одиниць антропоцентричної репрезентації, визначено й описано основні концепти, вербалізовані у фраземіці української мови. Як зазначає В. Папіш, «Наталія Венжинович продемонструвала новий ракурс дослідження фраземіки, зробила свій внесок у подальший розвиток новітніх когнітивних студій»². Того ж року в Інституті української мови ювілярка захищає докторську дисертацію «Фраземіка української літературної мови: когнітивний та лінгвокультурологічний аспекти». Семантико-когнітивний підхід до вивчення фразем дав можливість науковиці репрезентувати в українському мовознавстві

¹ Зигмунд Фройд.

² Папіш Віталія. Доля поступилася (рецензія на монографію Н.Венжинович «Фраземіка української літературної мови: когнітивний та лінгвокультурологічний аспекти». *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія*. Випуск 1 (41). 2019. С.188.

нову галузь – когнітивне й лінгвокультурологічне дослідження стійких мовних одиниць. Варто зауважити, що до захисту дисертації Н. Венжинович опублікувала 99 праць з теми роботи, з них 60 статей надруковано в українських та закордонних виданнях, а основні положення наукового дослідження виголошено на 67 міжнародних і всеукраїнських наукових конференціях (з них 27 – за кордоном).

Окрім індивідуальних праць, Н. Венжинович – авторка окремих розділів у колективних монографіях, виданих за кордоном: *Национальное и интернациональное в славянской фразеологии*, Greifswald, 2013; *Die slawische Phraseologie und die Bibel*, Greifswald, 2013; «Вода» в славянской фразеологии и паремологии: В 2 т., Budapest, 2013. Т. 1; *Prostor in čas v frazeologiji*, Ljubljana, 2016; *Устойчивые сравнения в системе фразеологии*, Санкт-Петербург – Грайфсвальд, 2016; *Development trends of philological sciences*, Lviv-Toruń, 2019; *Development trends of modern linguistic in the epoch of globalization*, Lviv – Toruń, 2019; *Lecture Notes on Historiography of Linguistics*, Czestochowa, 2019; *Die slawische Phraseologie: Entlehnungen und Kalkierungen in der slawischen Phraseologie*, Greifswald, 2020; *Słowiańska frazeologia gwarowa II*, Kraków, 2020; *Słowo. Tekst. Czas XIII. Frazeologia w dyskursie i przekładzie*, Szczecin, 2020.

Наталію Федорівну було запрошено до авторського колективу, який упродовж кількох років під керівництвом професора В. М. Мокієнка працював над укладанням 18-мовного словника у двох томах «Лепта біблейської мудрости: русско-славянський словарь біблейських крылатых выражений и афоризмов с соответствиями в германских, романских, армянском и грузинском языках» (2019). Робота виконана в рамках міжнародного наукового проєкта European Dictionary Bilingualisms, участь у якому взяло 20 фахівців із 15 країн: Вірменії, Білорусі, Німеччини, Грузії, Італії, Іспанії, Польщі, Македонії, Росії, Сербії, Словаччини, Словенії, Хорватії, Чехії, України.

Загалом у творчому доробку дослідниці близько 200 робіт, опублікованих в Україні й за її межами (Австрія, Білорусь, Болгарія, Грузія, Німеччина, Польща, Росія, Сербія, Словаччина, Словенія, Угорщина, Чехія).

Різномасштабність наукових зацікавлень Наталії Венжинович засвідчує і проблематика кандидатських дисертацій, захищених під її керівництвом: «Мікротопонімія басейну річки Ужа (на матеріалі українських говірок Закарпаття)» (В. Баньої, Івано-Франківськ, 2009), «Структура, семантика і функціонування термінів видавничо-поліграфічного виробництва у сучасній українській літературній мові» (М. Медведь, Івано-Франківськ, 2014), «Мовна актуалізація концепту АМЕРИКА в українських газетних текстах початку ХХІ століття» (М. Химінець, Івано-Франківськ, 2014). Завершила роботу, присвячену дослідженню фраземіки закарпатськоукраїнської літератури початку ХХІ ст. у лінгвокультурологічному аспекті, М. Яцьків.

Важливою частиною наукової діяльності На-

талії Федорівни є не лише рецензування праць, написання відгуків, опонування дисертацій, але й продуктивна співпраця з відомими вченими. Професорка – активна учасниця всеукраїнських та міжнародних конференцій, успішно представляє кафедру й університет на всеукраїнських та міжнародних наукових заходах в Австрії, Білорусі, Грузії, Польщі, Росії, Сербії, Словаччині, Словенії, Угорщині, Чехії. З 2019 року Н. Венжинович – член Комісії зі слов'янської фразеології при Міжнародному комітеті славістів. За майже 30 років існування Комісії незмінною традицією є проведення конференцій і симпозіумів, присвячених різним аспектам слов'янської фразеології. 12 – 14 жовтня 2020 року під патронатом Фразеологічної комісії в стінах Ужгородського національного університету завдяки титанічним зусиллям ювілярки відбулася ще одна масштабна конференція, участь у якій узяли представники з 11 країн.

Наталія Венжинович має значний досвід науково-педагогічної діяльності. За час роботи на кафедрі забезпечувала викладання різних курсів: «Сучасна українська літературна мова. Морфологія», «Орфографічний практикум», «Українська мова за професійним спрямуванням», «Ділова українська мова», «Українська мова як іноземна», «Історія українського мовознавства», «Лінгвокультурологічний аспект мовознавчих досліджень». Нині опрацьовує нові спецкурси: «Особливості перекладу фразеологізмів», «Українська діалектна пареміологія», «Актуальні проблеми порівняльно-зіставної фраземіки».

Викладацький досвід ювілярки реалізовано в працях навчально-методичного характеру. Наталія Федорівна – авторка посібника «Сучасна українська літературна мова» (Ужгород: Закарпаття, 2001, 236 с.), два перевидання якого (2-е – Вінниця: Фоліант, 2005, 256 с.; 3-тє – Київ: Знання, 2008, 303 с.) надруковано з грифом «Рекомендовано Міністерством освіти і науки як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів».

Теоретичні та практичні напрацювання у сфері новітніх парадигм мовознавчих досліджень знайшли відображення в навчально-методичному посібнику «Лінгвокультурологічний аспект мовознавчих досліджень» (Ужгород, 2015, 268 с.). У розвідці репрезентовано основні особливості лінгвокультурологічних досліджень, методику проведення концептуального, лінгвокультурологічного аналізу, найважливіші наукові праці українських та зарубіжних учених у цій галузі. Посібник містить словник найуживаніших термінів та докладний список наукової літератури.

Серед навчально-методичних праць варто назвати ще такі: Ділова українська мова: навчально-методичний посібник для студентів економічного факультету (Ужгород, 2001, 155 с.); Ділова українська мова: навчально-методичний посібник для студентів спеціальності «Соціальна робота» (Ужгород, 2002, 214 с.); Морфологія сучасної української літературної мови: методичні розробки практичних занять для студентів українського відділення

філологічного факультету (Ужгород, 2002, 75 с., у співавторстві з Т. Розумик); Морфеміка і словотвір сучасної української літературної мови: методичні розробки лабораторних занять для студентів філологічного факультету (спеціальність «Українська мова і література») (Ужгород, 2004, 56 с., у співавторстві з Г. Вовченко); Сучасна українська літературна мова. Морфологія: навчально-методичний посібник для студентів українського відділення філологічного факультету (Ужгород, 2017, 232 с.; у співавторстві з О. Пискач).

Наталія Федорівна не залишає поза увагою важливу частину підготовки фахівця-словесника – шкільну освіту: близько 10 років читала лекції з морфології вчителям у Закарпатському інституті післядипломної педагогічної освіти. У різні роки професорка – член журі учнівських олімпіад з української мови, Міжнародного конкурсу з української мови імені Петра Яцика, конкурсу-захисту науководслідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук України, Міжнародного мовно-літературного конкурсу учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка. Вона також долучилася до запровадження двох нових на факультеті освітньо-професійних програм підготовки фахівців «Українська мова і література, англійська мова і література», «Українська мова і література» (у закладах загальної середньої освіти з мовами навчання нацменшин). Як заступник декана з наукової роботи Н. Венжинович ініціює проведення лекцій відомих науковців, докладає значних зусиль до організації та проведення міжнародної наукової конференції студентів та аспірантів, адже розуміє важливість подібних заходів для майбутньої підготовки фахівців-філологів, їхнього професійного та наукового зростання.

Крім навчально-виховної, наукової, організаційної роботи, Н. Венжинович має вже й успішний досвід редакційно-видавничої діяльності. «Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія», головою Редакційної ради якого є ювілярка, цього року отримав реєстрацію в міжнародній наукометричній базі даних Index Copernicus (Польща), а також підтвердив статус фахового видання (категорія Б) із філологічних наук (спеціальність 035 – Філологія).

Колеги знають Наталію Федорівну як людину з чудовими організаційними здібностями. Вона вміє чітко формулювати мету й іти до неї, завжди сприйнятлива до нового, з легкістю генерує нові ідеї й так само легко «запалює» ними всіх навколо. Водночас професорці притаманний розумний консерватизм, що виявляється в поважному ставленні до досвіду попередників. Вона пам'ятає своїх учителів і вміє бути вдячною.

Наталія Федорівна назавжди зріднилася із закарпатським краєм. Ужгород вважає не просто другою домівкою, а місцем, де доля відкрила їй шлях до професійного зростання, подарувала щастя бути дружиною високоповажного професора-германіста Михайла Михайловича Полужина, матір'ю двох прекрасних дітей Івана й Анастасії, які вже мають

значні професійні досягнення та є надійною опорою для батьків.

Не забуває ювілярка і про рідний Почаїв. На порозі рідної хати її з радістю чекає тато – невичерпне джерело любові, великої мудрості та підтримки для всієї родини. Федір Венжинович – колишній повстанець, провідник юнацтва, ветеран ОУН-УПА, автор книги спогадів про визвольну боротьбу ОУН-УПА на теренах південної Волині «Нас не зламали» (Ужгород, 2014, 462 с.), тому дуже добре знає ціну волі, а гасло «Україна понад усе!» викарбуване в його серці з ранньої юності. Для сучасників пан Федір є справжнім прикладом гідності, жертвовності, життєвої стійкості, любові до життя, непохитної віри у відродження Української Держави. Саме від батька Наталія Федорівна засвоїла, що найточнішим життєвим мірилом є працьовитість, вдячність, щире ставлення до людей, любов до рідної землі. А мама ювілярки Анастасія Дмитрівна, яка, на жаль, понад 20 років тому відійшла в інші світи, навчила дочку бути доброю берегинєю родини.

Н.Ф. Венжинович оберігає вогнище не лише родинне, але й кафедральне: свій ювілей вона зустріла вже в новому статусі завідувача кафедри української мови. Життєвий шлях ювілярки не був червоною доріжкою, але, напевно, легких стежок до омріяних висот не буває. Попри різні складні ситуації, вона йшла до мети з неймовірною силою духу й вірою в серці. Незважаючи на численні регалії, Наталія Федорівна доброзичлива й співчутлива, розважлива й толерантна, відкрита у спілкуванні, працелюбна й водночас цінує такі якості в інших. Уміє знайти позитив у будь-якій непростій ситуації та підхід до кожного, відшукати потрібне слово, інколи навіть розрадити тоном розмови.

Наталія Венжинович належить до числа тих жінок, які реалізують свій потенціал на повну в усіх сферах професійного життя, а все, чим живе кафедральна родина, на першому місці. Кажуть, якщо займатимешся улюбленою справою, не матимеш жодного вільного дня. Здається, Наталія Федорівна виконує будь-яку роботу із задоволенням: читає лекції, працює над статтею, готується до проведення міжнародної конференції, здійснює коректуру тексту статей до Вісника, займається оновленням кафедральних приміщень... Якщо ювілярка береться за справу, то успішно її завершує. Працює вважає ліками від усіх недуг: лише в роботі, упевнена Наталія Федорівна, можна себе знайти, заспокоїти, упорядкувати думки, налаштуватися на новий день. Найважливіше для неї в житті – це постійний рух і наполегливість у пошуках.

Дорога Наталіє Федорівно! Нехай подальший життєвий шлях буде багатим на любов, повагу, життєві радощі, тепло під заступництвом Божої Матері. З роси і води Вам, високоповажна професорко, шановна моя наукова наставнице!

Вероніка Баньої,

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри української мови

Ужгородського національного університету;

<https://orcid.org/0000-0001-7957-8080>